

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

מהיבחות ללמידה

כלי להפקת תועלת מן המיצ"ב

לאור המיצ"ב הפנימי תשע"ט

(גרסת טיוטה, אפריל 2019)

תוכן העניינים

3	1. מבוא
3	2. הבנת הנקרא וממדי הבנה
6	3. הפקת תועלת מן המבחן – כללי
7	3.1 המלצות להוראה לאור ניתוח השאלות בטקסט המידע "שתיקת החיות"
37	3.2 המלצות להוראה לאור ניתוח השאלות בסיפור "זהב"

1. מבוא

מבחן המיצ"ב בשפת אם עברית לכיתות ה' נועד להעריך את כישורי השפה של תלמידים דוברי עברית הלומדים בכיתה ה' בהתאם לתוכנית הלימודים "חינוך לשוני: עברית – שפה, ספרות ותרבות, תשס"ג".

מסמך זה מציג את המבחן לא רק ככלי הערכה אלא ככלי שימושי לשיפור ההוראה והלמידה. מוצע למורים להשתמש בניתוח השאלות, בניתוח הטעויות ובהמלצות להוראה כתשתית לתכנון ההוראה לאור הקשיים שנתגלו בכיתה.

בחינת התשובות יחד עם התלמידים בכיתה היא הזדמנות לפתח את המודעות שלהם לתהליכי חשיבה בקריאה ובכתיבה ולטפח את הבקרה העצמית שלהם על תהליכים אלה.

2. הבנת הנקרא וממדי הבנה

במהלך קריאה של טקסט, קוראים בונים משמעות בדרכים שונות. הם מתמקדים ברעיונות מסוימים המופיעים בטקסט, מסיקים מסקנות על סמך הכתוב, משלבים מידע ורעיונות וכן מעריכים את הכתוב ומחווים עליו דעה.

קוראים מתפקדים בכמה ממדים של הבנה:

א. **הבנת המשמעות הגלויה בטקסט** – הממד המילולי, כלומר הבנה בסיסית של מה שנאמר במפורש: הבנת פרטים מסוימים ומודעות לרצף הטקסט.

ב. **הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט** – הפקת משמעות ממה שאינו מצוין בטקסט במפורש, אך משתמע ממנו בדרך של הסקה ישירה במהלך הקריאה.

ג. **פרשנות, עיבוד ויישום** – הסקה מורכבת לשם הבנת מסרים ש"בין השורות". בממד זה נדרשות פעולות של פרשנות עיבוד ויישום המידע בהסתמך על תהליכי חשיבה גבוהים ועל הידע הקודם עימו באים הקוראים אל הטקסט.

ד. **בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים** – התייחסות לטקסט עצמו בקריאה שהיא "מעבר לשורות". הקוראים בוחנים ומעריכים את הטקסט מבחינות מגוונות, כמו איכות התוכן, זיהוי אמצעי שכנוע, הערכת סגנון הכתיבה, בחירות לשוניות של הכותב ועוד.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

הבנת המשמעות הגלויה בטקסט

הבנת המשמעות הגלויה בטקסט היא הבנה מיידית או אוטומטית למדיי של הטקסט. קוראים מיומנים מסוגלים לקרוא בקפידה טקסט שלם כדי להבין את הרעיונות העיקריים המובאים בו ולחשוב עליו בכללותו. ואולם, בהקשרים יום-יומיים וגם לימודיים נדרשים הקוראים פעמים רבות להתייחס לחלקים בטקסט כדי לאחזר פיסת מידע מסוימת בטקסט (פרט מידע, רעיון, יחס לוגי), תוך התחשבות מועטה בשאר חלקי הטקסט. כדי לבצע פעולות של איתור מידע ואחזורו מוטלת על הקוראים, בראש ובראשונה, החובה להגדיר את מטרת הקריאה. בהמשך, נדרשים הקוראים לסרוק פסקות בטקסט, להתנתק במהירות מקטעים לא רלוונטיים ולאתר את פיסות המידע שאותן הם מחפשים. פעולות אלו דורשות מהקוראים לווסת את מהירות הקריאה ואת רמת עיבוד המידע ולהחליט מתי יש לדחות את המידע. המידע הדרוש ברמה המילולית נמצא לרוב במקום אחד: במשפט או בפסוקית, בכמה מתאי טבלה או בחלקים שונים של רשימה. משימות הבנת הנקרא ברמה המילולית מחייבות את התלמיד לאתר מידע על סמך דרישות או מאפיינים המצוינים במפורש בשאלות. התלמיד צריך לזהות בשאלה רכיב מהותי אחד לפחות (כגון ציון מקום או זמן) ולאתר בטקסט רכיב מידע תואם מבחינה מילולית או מבחינה תוכנית (גם אם הניסוח שונה). שאלות על הממד הגלוי בטקסט יכולות להיות מקומיות – ברמת משפט או פסקה, ויכולות לעסוק בטקסט כולו או בחלקים נרחבים ממנו. לכן, שאלות אלה אינן בהכרח קלות מן השאלות בממדים האחרים.

הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט

הבנת המשמעות המשתמעת מן הטקסט היא תהליך של הפקת משמעות ממה שאינו מצוין בטקסט מפורשות, אך ניתן להבנה בקלות יחסית. קוראים מיומנים מבצעים תהליך של הסקה ישירה באופן אוטומטי במהלך הקריאה. הם מקשרים בין פרטי מידע שונים המופיעים בטקסט, או מקשרים בין הכתוב בטקסט לבין ידע עולם בסיסי ומובן מאליו. משימות הבנת הנקרא בממד המשתמע מתמקדות בדרך כלל במשמעות שמעבר לרמת המשפט, למשל הבנת יחסי גרימה (סיבה ותוצאה), מציאת רעיון עיקרי העולה מסדרה של היגדים, מציאת האובייקט (הקודמן) של האזכור, הבנת משמעות מילים וביטויים על פי ההקשר הטקסטואלי, ועוד. למשימות בממד המשתמע תשובה נכונה אחת. במקרים רבים, במיוחד בטקסטים ספרותיים, הכותב נשען על ידע קודם של הקוראים ובוחר בשפה שאינה מפורשת לחלוטין כדי לרמוז להם על כוונתו. קוראים שיש להם את

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

הידע הקודם הנדרש יוכלו להבין את כוונת הכתוב, לעיתים קרובות מבלי לשים לב שלא קראו את הדברים במילים עצמן, אלא הסיקו אותן באופן ישיר תוך כדי הקריאה.

פרשנות, עיבוד ויישום

זוהי קריאה שבה נדרשת הסקה מורכבת הכוללת פעולות של עיבוד ויישום. הקוראים מנסים על סמך הכתוב לעמוד על המסרים הסמויים ש"בין השורות". הם עושים זאת באמצעות קישור בין מידע המובא בטקסט לבין מידע קודם הנמצא ברשותם. הפרשנות של הקוראים נבנית גם על בסיס נקודת מבטם ותפיסת עולמם, ולכן היא עשויה להשתנות מקורא לקורא, בהתאם לחוויות ולידע שכל קורא מביא עימו למשימת הקריאה. כך למשל עשויים קוראים להשתמש בניסיונם האישי כדי להסיק מהו המניע הסמוי לפעולה של דמות בסיפור.

הפרשנות מאפשרת לקוראים להעמיק בטקסט מעבר למובן הראשוני שלו ולהשלים את פערי המשמעות שקיימים בו.

משימות הבנת הנקרא ברמה של פרשנות, עיבוד ויישום מתמקדות בזיהוי המסר העיקרי של הטקסט (למשל ניסוח כותרת), השוואה והנגדת המידע, מיזוג מידע, יישום בהקשרים חדשים ועוד. כאשר מתמודדים הקוראים עם יותר מטקסט אחד, הסקת המסקנות עשויה להתבסס על פרטי מידע מטקסטים שונים.

בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים

בממד זה ההבנה עוברת מהפקת משמעות לבחינה ביקורתית של הטקסט עצמו. קוראים מיומנים מסוגלים לחשוב מעבר לפירוש המילולי או למשמעות המוסקת מהטקסט. הם מסוגלים לחשוב על התוכן של הטקסט, על מבנהו ועל לשונו ולהעריך רכיבים אלה באופן ביקורתי. הם מסוגלים, למשל, להגיב לייצוג שמציע הטקסט – לקבל אותו, לדחות אותו או להיות ניטרליים כלפיו, או לבחון את דרך הצגת המשמעות בטקסט בהסתמך על ידע סוגתי ומוסכמות לשוניות. הם מסוגלים לבחון את האמצעים המשמשים את הכותב להעברת משמעות ולשפוט אם הם מתאימים, וכן לבקר את מטרת הכתיבה ואת נקודת המבט של הכותב. יכולת זו הולכת ומתפתחת עם הגיל ועם הניסיון בקריאה, אך גם כתגובה לתהליכים דידקטיים שעוסקים בהתבוננות על דרך הכתיבה של הטקסט ועל כוונת הכותב, ולא רק על תוכנו והמשמעות העולה ממנו.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

לסיכום:

קוראים לא פועלים ברמה אחת של הבנה, אלא מפעילים ממדים שונים של הבנה במהלך הקריאה, בהתאם לתכלית הקריאה שלהם, למאפיינים שלהם כקוראים ובהתאם לסוג הטקסט.

מקורות

והל, א' וארדן, ר' (1998). קריאה תיאורית ומעשה, כרך א. רעננה. האוניברסיטה הפתוחה.

(2011). פירלס - מסגרת מחקר

http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/CCC0E8C2-56D5-42E9-82BA-04CDBD935DBF/100662/PIRLS2011_Framework_Hebrew.pdf

Mullis, I. V. S., Martin, M. O, Sainsbury, M. (2016). *PIRLS 2016 Reading Framework*

Retrieved from:

https://timssandpirls.bc.edu/pirls2016/downloads/p16_fw_chap1.pdf

3. הפקת תועלת מהמבחן

הפרק מציע ניתוח של שאלות הבנת הנקרא והלשון במבחן והוא כולל תיאור של דרישות השאלה, הצגת התשובה או התשובות הנכונות על פי המחוון, ניתוח של שגיאות נפוצות והמלצות להוראה. הפרק מחולק לשני חלקים – הראשון עוסק בטקסט המידע, והשני עוסק בסיפור. הפרק בנוי עפ"י סדר השאלות במבחן. מסמך זה אינו עוסק בניתוח שאלות הכתיבה או בהמלצות להוראתה.

מומלץ למורים לעיין במסמך זה במהלך הבדיקה של תשובות התלמידים, להיעזר בו כדי לזהות קשיים בהבנה ובלשון, ולתכנן מהלכי הוראה לטיפול בקשיים אלה לכלל הכיתה או לחלק מן התלמידים בה.

3.1 המלצות להוראה לאור ניתוח השאלות בטקסט המידע

"שתיקת החיות"

שאלה 1א	
ענו לפי הכתוב בתחילת הטקסט.	
א . מדוע חשבו בני האדם בעבר שהג'ירף הוא אילם?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.
דרישת השאלה	לאחר סיבות המופיעות באופן גלוי בתחילת הטקסט. המידע נמצא בשני המשפטים הראשונים בטקסט: <i>שנים רבות חשבו בני האדם... מעולם שהם לא היו מסוגלים לראות את קולות הצלי החיים האלה.</i> התשובה קלה לאיתור מכמה סיבות: 1. נמצאת בתחילת הטקסט. 2. השאלה מנוסחת במילות הטקסט עצמו <i>חשבו בני האדם, הצ'ירף, אילם.</i> 3. הקישוריות להבעת סיבתיות מפורשת בטקסט - <i>על</i>.
תשובה נכונה על פי המחונן	התשובה עוסקת בעובדה שבני האדם לא היו מסוגלים לשמוע קולות של בעלי חיים מסוימים, כמו קולו של הג'ירף. לדוגמה: - <i>כי אנתנו לא שמענו את הקולות של חיות כאלה.</i> - <i>כי הוא שמע צלילים תת קוליים.</i> - <i>כי הוא שמע קולות מחוץ לטווח השמיעה של האדם.</i> - <i>מכיוון שלא ידעו שהוא שמע קול.</i>
ניתוח תשובות שגויות	תשובות כגון, <i>כי הוא לא שמע קול צליל ; כי הוא לא דיבר</i> נובעות כנראה מקושי להבין את המשפט הראשון: "שנים רבות חשבו בני האדם שבעלי חיים מסוימים, כמו הג'ירף, העטלף והלווייתן, הם אילמים, כלומר אינם מסוגלים להשמיע קול." הילדים הללו כנראה לא הבחינו בחשיבותה של המילה חשבו במשפט. מילה זו מסמנת שהמשפט איננו מציין עובדה לגבי בעלי החיים הללו, אלא מציין את מה שחשבו עליהם בני האדם. אחר כך יוסבר שזו הייתה מחשבה מוטעית. תשובות כגון, <i>כי הם לא מקשיבים לבני אדם ; כי הוא לא יכול</i>

הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

התבוננות רפלקטיבית – לדון עם התלמידים על הדרכים שבאמצעותן הם מאתרים מידע, וכן על הסיבות שגורמות לתהליך זה להיות קל או קשה עבורם.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 1ב	
ענו לפי הכתוב בתחילת הטקסט.	
ב. מה סקרן את החוקרים בנוגע לבעלי חיים, כמו הג'ירף והעטלף?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.
דרישת השאלה	לאתר מידע גלוי הכתוב בתחילת הטקסט. בשאלה ובטקסט מופיע השורש סקר"ן המספק רמז לאיתור המידע הנדרש. הקריאה ממוקדת בשלושה משפטים בטקסט, הבאים ברצף, אולם התשובה לשאלה נמצאת במשפט המתחיל בשורה השלישית "חוקרי טבע שהיו סקרנים לדעת מדוע... החלו לחקור...". המשפט מורכב ועל התלמידים לעקוב בקריאתם אחרי הקשר בין חלקיו.
התשובה הנכונה על פי המחוון	תשובה העוסקת בשאלה מדוע לבעלי חיים "אילמים" יש פה או אוזניים (או שניהם) או בשאלה איך הם מתקשרים זה עם זה ללא קול או בשאלה אם הם משמיעים קולות, לדוגמה: - הדבר שסקרן את החוקרים בנוגע לבצלי חיים שאיך הם מתקשרים בלי שאנחנו שומעים. - מה סקרן את החוקרים בנוגע לבצ"ח כמו ג'ירף וצטלף הוא לדעת אם בצ"ח האלו משמיעים קולות כי בני האדם אינם שמעו אותם. - איך הם מתקשרים בלי לדבר - התקשרות של החיות (התשובה מתקבלת אף שלא כתוב בה "ללא קול"). - למה יש להם פה ואוזניים. - מה שסקרן את החוקרים בנוגע לבצלי חיים אם יש להם קול, אם הם יכולים לדבר
ניתוח תשובות שגויות	הם רצו לדבוק מדוע הם אילמים – התלמיד לא התייחס למבנה התחבירי המורכב של המשפט. הוא קרא כנראה: "...מדוע בעלי חיים אילמים..." במקום לדייק ולקרוא: "מדוע לבעלי חיים אילמים יש פה ואוזניים..."
המלצות להוראה	תיהלוק הטקסט – לקרוא עם התלמידים את המשפט הרלוונטי לתשובה ולזהות את הקשר בין חלקיו. כדאי לכתוב את המשפט על הלוח ולסמן את הקשר בין חלקיו: מה נאמר על החוקרים? מה הם רוצים לדעת? מה הם התחילו לעשות? כדאי להציע לתלמידים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

לעשות פעולה דומה של סימון בטקסט עצמו. אסטרטגיות מענה – ללמד אסטרטגיות שיקלו על התלמידים לאתר מידע רלוונטי לשאלה, למשל באמצעות מילים זהות או דומות שמופיעות גם בשאלה וגם בטקסט (<i>השורה סקר"ן</i>). ידע לשוני – לדון בתפקידים של סימן המרכאות לציון משמעות מיוחדת שאינה המשמעות הרגילה כמו במילה "אילמים".	
---	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 2	
השלימו את החסר בקטע שלפניכם לפי הטקסט. בעבר חשבו החוקרים שבעלי חיים מסוימים, כמו הג'ירף והעטלף, הם אילמים, אולם היום, בעקבות ההתפתחות של _____^[1], החוקרים יודעים שבעלי החיים האלה _____^[2].	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.
דרישת השאלה	לאתר פרטי מידע גלויים המופיעים בטקסט בפסקה הראשונה ולשבץ אותם בשאלת השלמה המנוסחת כפרפרזה על הטקסט. בניגוד לתחביר הפסקה בטקסט, המידע בשאלה מופיע בקשר של ניגוד "אולם".
התשובה הנכונה	סעיף 1: תשובה העוסקת במכשירי הקלטה או בטכנולוגיה, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית (חוץ מהיידוע), לדוגמה: - מכשירי הקלטה / מכשירי הקלטה משוכללים - המכשירי הקלטה (התשובה מתקבלת אף שהיידוע אינו בסומק: מכשירי ההקלטה). - המכשירים - הקלטת צלילים - הקלטה (התשובה מתקבלת אף שאינה מיוחדת: ההקלטה). - הטכנולוגיה / המדע סעיף 2: תשובה העוסקת ביכולת של בעלי החיים להשמיע קולות, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית, לדוגמה: - מדברים - מתקשרים / מתקשרים באמצעות תת קוליות - לא אילמים - צוים קולות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

ניתוח תשובות שגויות	אין התאמה תוכנית: סעיף א – החוקרים, המחקרים הכול, המדענים בעלי חיים סעיף ב – מיוחדים, משמיעים קולות על קוליים אין התאמה תחבירית: סעיף א - השתכללו מכשירים להקלטה צלילים - סעיף ב - יש קולות תת קרקעיים, מיוחדים, מפתיע
המלצות להוראה	ידע לשוני; יחסים לוגיים; אסטרטגיות מענה; התבוננות רפלקטיבית. ללמד אסטרטגיות של עבודה עם שני טקסטים בשאלות השלמה מבוססות טקסט: לחזור בצורה עקבית לטקסט המקור במהלך ההשלמה ולפקח על תהליך ההשלמה גם בממד התוכני וגם בממד הלשוני - באמצעות קריאה קדימה ואחורה במהלך ההשלמה ובאמצעות קריאת הטקסט השלם בסיום המטלה. - לעמוד על היחסים הלוגיים ומשמעותם, במיוחד כשיש אמצעים לשוניים מפורשים המביעים אותם, כדוגמת אבל.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 3

לפניכם שלושה משפטים.

סמנו נכון או לא נכון ליד כל משפט לפי הטקסט ולפי איור 1 (עמוד 6).

המשפטים	נכון	לא נכון
1. הגירף משמיע קולות תת־קוליים.	☐ ₁	☐ ₂
2. קולות על־קוליים הם בטווח השמיעה של בני האדם.	☐ ₁	☐ ₂
3. קולות תת־קוליים התגלו בפעם הראשונה אצל פילים.	☐ ₁	☐ ₂

ממד ההבנה

הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.

דרישת השאלה

לאחר מידע גלוי המפוזר בטקסט. איתור המידע הוא משני ייצוגים: האחד מילולי והשני חזותי - איור. סעיף 1- איור; סעיף 2 - טקסט או איור; סעיף 3- טקסט. המידע הרלוונטי איננו ממוקד במקום אחד.

היקף האיתור גדול אבל הידע הנדרש הוא ידע בולט בטקסט.

השאלה קשה להבנה בגלל ניסוחה: השאלה עצמה כוללת מלל מרובה וכן מופיעים בה מושגים חדשים שאך זה נלמדו בטקסט ואולי טרם הובנו.

התשובה הנכונה

המשפטים	נכון	לא נכון
1. הגירף משמיע קולות תת־קוליים.	☒ ₁	☐ ₂
2. קולות על־קוליים הם בטווח השמיעה של בני האדם.	☐ ₁	☒ ₂
3. קולות תת־קוליים התגלו בפעם הראשונה אצל פילים.	☐ ₁	☒ ₂

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

דיוק בקריאת השאלה – לעבוד על מיומנות "פיצוח" השאלה - התלמידים ימלילו את השאלה מחדש במילים אחרות. רצוי לקיים דיון על חשיבות הפעולה לפני מתן התשובה (תהליכי ויסות וניטור). התאמת אופן הקריאה – לדון בדרכים לאיתור מידע מפוזר בטקסט, כגון קריאה מרפרפת לאיתור הפרטים המבוקשים בשאלה או לאיתור הפסקות שעוסקות בנושא רלוונטי לשאלה. להכיר בכך שהמידע מצוי בטקסט גם באופן מילולי וגם באופן חזותי ויש להתאים את הקריאה לאופן בו מוצג המידע. הפקת מידע מטקסט חזותי – איור 1 משלב סמלים גרפיים ומילוליים. כדאי לוודא שהתלמידים מבינים כיצד בנוי הגרף (קטגוריות ובעלי חיים שמשובצים בהן) ולבקשם להמליל בעל פה את המידע שהפיקו מתוכו. התבוננות רפלקטיבית – לערוך דיון על מקורות המידע האפשריים לאיתור מידע בכלל ובשאלה זו בפרט (טקסט מילולי, איור ועוד) ועל ההעדפות של הקורא בקשר אליהם – מה עדיף, טקסט מילולי או איור? (להגברת המודעות העצמית להעדפותיו של הקורא, בעיקר לגבי סעיף 2).	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 4א +ב	
ענו לפי שורות 8-13 ולפי איור 1 (עמוד 6).	
א. מה משותף לקולות של חרקים ולקולות של לוויתנים? ב. מה ההבדל בין קולות של חרקים ובין קולות של לוויתנים?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	במענה לשאלה נדרש לזהות יחסים בין מילים ומושגים: את המשותף ואת השונה. אומנם המידע על קולות של חרקים ועל קולות של לוויתנים הוא מידע גלוי - נמצא בטקסט באופן מפורש, אולם היחסים בין פרטי המידע הללו אינם מפורשים בטקסט אלא משתמעים ממנו, ועל התלמיד להסיק אותם. המילים המודגשות משותף/הבדל הן מילות מפתח להבנת השאלה כשאלת השוואה. כדי לענות על השאלה יש להבין את יחסי הניגוד בפסקה הרלוונטית, וזאת למרות שאין מילת ניגוד מפורשת שתבהיר אותם. צריך להבין כי המושגים "על קולי" ו"תת קולי" וגם "גבוה" ו"נמוך" הם מושגים מנוגדים.
התשובה הנכונה על פי המחוון	שאלה 4א: תשובה העוסקת בעובדה שקולות של חרקים וקולות של לוויתנים הם מחוץ לטווח השמיעה של האדם. לדוגמה: - אלו קולות שבני האדם אינם מסוגלים לשמוע. - לא בטווח הקול של בני אדם. שאלה 4ב: תשובה העוסקת בעובדה שקולות של חרקים הם על קוליים, וקולות של לוויתנים הם תת קוליים, לדוגמה: - קול אחד גבוה מטווח השמיעה של האדם וקול אחד נמוך מטווח השמיעה של האדם. - ההבדל בין קולות של חרקים ובין קולות של הלווייתנים הוא שהקולות של החרקים הם נקראים: "קולות על קוליים" והקולות של הלווייתנים נקראים: "קולות תת קוליים" - אחד על קולי והשני תת קולי - לווייתנים מדברים בקול נמוך וחרקים בקול גבוה - כל אחד מהקולות נמצא בתדירות קולית שונה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

יש תלמידים שמתקשים להבין יחסים לא מפורשים בין מושגים ורעיונות בפסקה או לנסח אותם במילים. לעיתים הם מסתמכים על ידע העולם שלהם ולא על הכתוב בטקסט. דוגמאות לשגיאות: א4- דוגמה לתשובות התייחסות לשונה ולא למשותף: <i>המאותף שהם קולות מצל טווח השמיעה ומתחת לטווח השמיעה</i> התלמיד אומנם ערך השוואה אבל לא דייק במושגים משותף/הבדל. דוגמאות לתשובות שגויות מבחינה תוכנית: <i>שניהם מתחת לקרקע; הם מאוד חלקים.</i> ב4- דוגמאות לתשובות שגויות מבחינה תוכנית: <i>לחקיקים יש קול בטווח האדום, ולווייתנים משמיעים קול תת קולי; זאת החרקיק לא שמיעים ואת הלווייתנים שמיעים.</i> דוגמה לתשובה המערבת ידע עולם: <i>לווייתנים חיים מתחת למים וחקיקים בטבע. בנוסף, התלמיד התעלם מדרישת השאלה לעסוק בקולות של חרקים ולווייתנים ולא בהבדלים אחרים.</i>	ניתוח תשובות שגויות
תכנון ובקרה; אסטרטגיות מענה; דיוק בפרטים; יחסים לוגיים. השאלה מזמנת התנסות במיומנות ההשוואה. לביצוע המשימה נדרש הקורא ליכולת ניהולית המתבטאת בצורך לתכנן את אופן ביצוע המשימה. בגלל מורכבות השאלה אפשר להציע עקרונות לתכנון המענה עפ"י מספר מהלכים: 1. פעילות מטרימה שתתמקד בקריאת הקטע ובהבנת המילים והיחסים ביניהן, למשל מילים נרדפות (קולות גבוהים מטווח השמיעה של האדם - קולות על קוליים; קולות נמוכים מטווח השמיעה של האדם - קולות תת קוליים), הפכים (קולות על קוליים / קולות תת קוליים), הכללה ופרטים (בעלי חיים - לווייתנים, חרקים; קולות - קולות על קוליים, קולות בטווח השמיעה של האדם, קולות תת קוליים).	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

2. מומלץ לנתח עם התלמידים את השאלה ולהבין את דרישותיה. כדאי שהתלמידים יסבירו את השאלה במילים שלהם, כדי לוודא שהם עוקבים אחר הדרישה לתאר שני יחסים שונים: משותף ושונה.

3. תכנון הקריאה: עפ"י השאלה מומלץ לבנות עם התלמידים כלי לתכנון הקריאה - טבלת השוואה שתבהיר את דרישות השאלה ותשמש כלי לאיסוף המידע הרלוונטי מהטקסט.

הבדל	משותף	
		קולות חרקים
		קולות לווייתנים

4. התלמידים יקראו את הקטע לאור דרישת הטבלה וימלאו אותה. חשוב להדגיש שמדובר כאן בקריאה ממוקדת במטרה שסומנה על ידי השאלה. כדאי להציע לתלמידים לקרוא קריאה חוזרת כדי להפעיל בקרה על המידע שהפיקו.

5. התלמידים יענו על השאלה.

עבודה מדורגת תסייע לתלמידים לפקח על תהליך החשיבה שלהם.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 5

לפי הטקסט, הפילים שבתמונה פורשים את אוזניהם כדי -

1 ☐ לקבל מידע מפיל אחר.

2 ☐ להודיע שמצאו מים.

3 ☐ להרשים את המטיילים.

4 ☐ להודיע שהם במצוקה.

פילים פורשים את אוזניהם בערבות אפריקה

ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	שאלת רב-ברירה. מטרת השאלה היא להבין רעיון שאינו כתוב בטקסט במפורש. הבנת המשתמע מבוססת על מידע המופיע בשורות 37-39. זוהי שאלה בממד המשתמע משום שיחסי התכלית הנדרשים בשאלה (כדי) אינם מפורשים בטקסט. נדרשת מיומנות לאיתור המידע הרלוונטי. ניסוח השאלה באמצעות מילים המופיעות בטקסט – "פילים", "פורשים את אוזניהם", "ערבות אפריקה" – מסייע לאיתור המידע הרלוונטי לתשובה, גם אם הוא אינו בולט בטקסט.
התשובה הנכונה	תשובה (1): לקבל מידע מפיל אחר.
ניתוח תשובות שגויות	תשובות 2, 4 – להודיע שמצאו מים/להודיע שהם במצוקה – ייתכן כי מקור התשובה השגויה בשורות 35-36, שם כתוב כי הפילים מודיעים זה לזה על מצוקה או על מציאת מקור מים באמצעות קולות תת קוליים. תלמיד שבחר בתשובות אלה לא דייק בקריאת השאלה או באיתור המידע הרלוונטי לה, ולא הבחין בכך שהמשפט מתייחס לשידור התקשורת ולא לקליטתה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

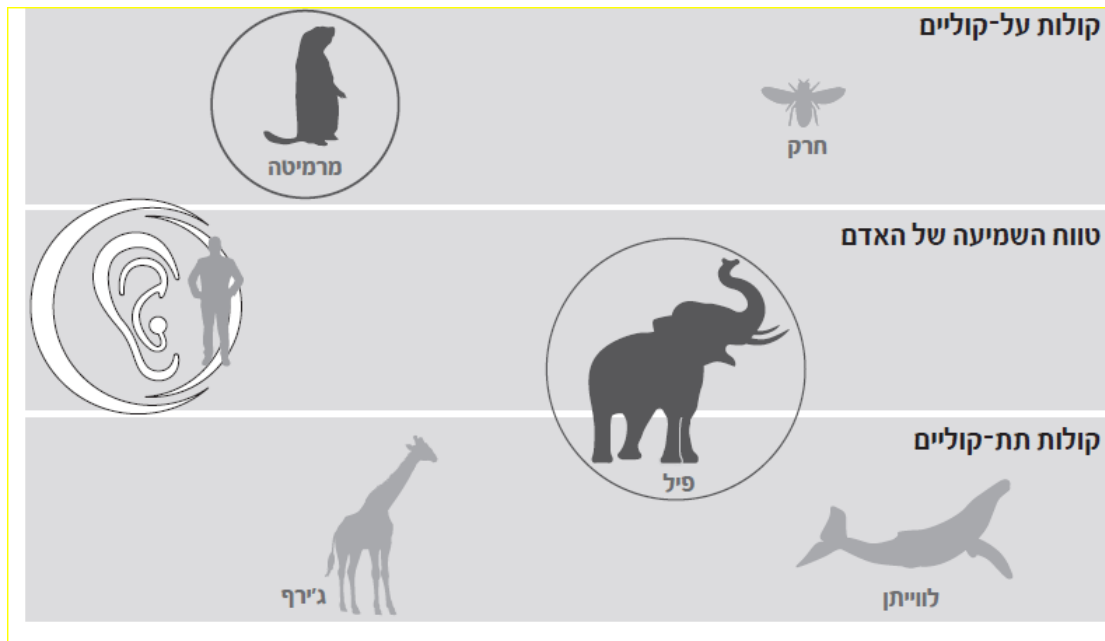
תשובה 3 – להרשים את המטיילים – תשובה שאינה רלוונטית לנושא הטקסט. ייתכן שהתלמיד טעה בגלל המילה "מטיילים" המופיעה בשורה 37, ייתכן שהשתמש באופן בלתי מבוקר בידע קודם (אולי צפה במופע של פילים בקרקס או בגן חיות). תלמיד שבחר בתשובה זו לא הפעיל בקרה על תשובתו.	
אסטרטגיות מענה; יחסים לוגיים - ללמוד על יחסי תכלית, על משמעותם ועל הדרכים לייצגם באופן מפורש - למשל באמצעות "כדי". מומלץ להדגיש את חשיבות השימוש במילות הקישור ליצירת מפורשות, וזאת באמצעות השוואה בין אופן ניסוח השאלה – ניסוח מפורש באמצעות "כדי" – לבין הניסוח בטקסט, שהוא מפורש פחות (ללא "כדי" או מילת קישור אחרת). התכלית של פרישת האוזניים משתמעת מרצף הפעולות של הפילים: נעצרים, פורשים אוזניים, מאזינים ומשנים כיוון. כדאי להדגיש משפט זה, לעקוב עם התלמידים אחר רצף פעולת הפילים, ולהסיק מתוך הרצף את המידע המשתמע - מהי תכלית פרישת האוזניים. - להדגיש בפני התלמידים כי שאלות רב-ברירה מסייעות מצד אחד להגיע לתשובה הנכונה, אך מצד שני, תשובות קרובות עלולות להטעות. בשאלות כגון אלה חשוב הדיוק בקריאת השאלה והמסיחים וחשובה הבחינה של כל אחד מהם לפני הבחירה בתשובה הנכונה.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 6	
חוקרים ידעו שיש קולות ש _____⁽¹⁾ מחוץ לטווח השמיעה של האדם. (הם / הן) הם הציבו מכשיר הקלטה בחצר פילים _____⁽²⁾ כדי לברר אם גם (רחב / רחבה) פילים משמיעים קול שבני האדם אינם שומעים. ואכן, בעזרת ההקלטה _____⁽³⁾ החוקרים שהפילים משמיעים (גילו / גילתה) קולות תת-קוליים.	
ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	לבחור מילים מתאימות להשלמת משפטים באופן תקין מבחינה תחבירית.
התשובה הנכונה על פי המבחן	סעיף 1- הם סעיף 2- רחבה סעיף 3 – גילו
המלצות להוראה	חיזוק ידע לשוני התרגיל מבוסס על ההתאם התחבירי. בעברית פועלים כללי התאם בין עושה הפעולה לפעולה (<i>מחזיק גיל</i>), בין שם העצם לשם התואר (<i>מחזק מחנה</i>) ובין שמות לכינויים (<i>קולות שהם</i>..). כללים אלה אוטומטיים ברובם בקרב דוברי שפת אם. עם זאת יש כמה חריגים הזקוקים לתשומת לב מיוחדת, למשל: <i>קולות שהם</i> – מין שם העצם נקבע לפי צורת היחיד – קול - זכר ולכן קולות שהם.... <i>מחזק מחנה</i> – "חצר" שם עצם ממין נקבה למרות שלא מסתיים בסימן של נקבה. <i>גיל מחזיק</i> – עושה הפעולה מופיע אחרי הפעולה ולא לפני, ובכל זאת מחויבת התאמה בין הפועל לשם. מקרים כאלה ודומים להם ראויים לתשומת לב מיוחדת בתהליך ההוראה. רצוי שהתלמידים יבינו מדוע יש מקרים שבהם אנחנו נוטים לטעות בהתאם התחבירי.

שאלה 7

התבוננו במיקום של המרמיטה ושל הפיל באיור.

א . היעזרו בשורות 41-49 וכתבו מדוע המרמיטה מוצגת במיקום הזה באיור.

ב . היעזרו בשורות 18-34 וכתבו מדוע הפיל מוצג על הקו באיור.

ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	לאחר פרטי מידע גלויים – מילוליים או חזותיים - ביחידות טקסט גדולות, ולקשור ביניהם לשם יצירת הכללות בלתי מפורשות העולות מן הטקסט. התלמידים נדרשים להבין את משמעות הייצוגים הגרפיים - סולם של קטגוריות ושיבוץ בעלי החיים בתוכן. כמו כן, עליהם לזהות בטקסט המילולי את פרטי המידע הנוגעים לקולות שמשמיעים הפיל והמרמיטה, לסנן אותם מפרטי מידע אחרים שאינם רלוונטיים לשאלה, וליצור את הקשר בין המידע שהפיקו מן הטקסט לבין צורת הביטוי שלו באיור.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

התשובה הנכונה	7א תשובה העוסקת בעובדה שהקולות שהמרמיטה משמיעה גבוהים יותר מטווח השמיעה של האדם, לדוגמה: - כי היא משמיעה קולות גבוהים שאנו לא מסוגלים לשמוע. - כי היא משמיעה על קול. - הקול שלה בטווח גבוה מאד. - כי למרמיטה יש קול גבוה. 7ב תשובה העוסקת בעובדה שהפיל משמיע קולות שהם בטווח השמיעה של האדם וגם קולות הנמוכים מטווח השמיעה של האדם (קולות תת קוליים), לדוגמה: מפני שהפיל משמיע קול בטווח השמיעה ואם משמיע קולות תת קוליים.
ניתוח תשובות שגויות	תשובות שגויות הנובעות כנראה מקושי באיתור הפרטים הרלוונטיים מתוך מכלול המידע שהתלמידים קראו: כי לרוב המרמיטות שורקות בקול גדול כאשר הן במצוקה; מכיוון שהיא במחילות מתחת לפני האדמה; הפיל משמיע מפידיס את האויבים בתרועות חזקות תשובות שגויות הנובעות מאי הבנת הייצוג החזותי: הפיל גדול מד"י והוא יוצא מהקולות תשובות המעידות על קושי לקשר בין המידע שבטקסט לבין האיור שמייצג אותו: כי הפיל משמיע קולות שאנו שומעים; כי בני האדם לא תמיד שומעים אותה.
המלצות להוראה	הפקת מידע מטקסט חזותי האיור משלב סמלים גרפיים ומילוליים. כדאי לוודא שהתלמידים מבינים כיצד בנוי הגרף (סולם של קטגוריות ובעלי חיים שמשוברים בהן על פי מאפיין של קוליות) ולבקשם להמליל בעל פה את המידע שהפיקו מתוכו.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

סינון מידע רלוונטי לפני הקריאה בשורות המתאימות בטקסט, חשוב להגדיר יחד עם התלמידים מהו המידע שהם מחפשים: תכונה של בעל החיים – פיל או מרמיטה – שמאפיינת את הקולות שהוא משמיע. במהלך הקריאה תלמידים יצינו או יסמנו בטקסט אילו פרטי מידע רלוונטיים לקריטריון שהגדירו, ואילו פרטי מידע אולי מתארים את המרמיטה או את הפיל, אבל אינם קשורים לקריטריון שהוגדר. האופן שכן השאלה מוצגת - הצגת האיור לפני ההפניה לטקסט - מסייעת לקורא לכוון את קריאתו בהתאם למטרה שהוגדרה בשאלה ולפקח על תהליך ההבנה בצורה זהירה ומדורגת. התבוננות רפלקטיבית כדי להעלות מודעות לתהליכי הקריאה והחשיבה כדאי לערוך דיון על אופן גיוס המידע הרלוונטי לתשובה - כיצד השתמשו התלמידים במקורות המידע החזותי והמילולי וכיצד קישרו בין דרישות השאלה, בין המידע שבטקסט ובין האיור.	
--	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 8	
לקראת סיור בגן החיות עליכם לכתוב קטע מידע קצר על תקשורת בין פילים לפי הטקסט שקראתם. כתבו לשם מה הפילים מתקשרים זה עם זה (כתבו לפחות שתי מטרות), והסבירו כיצד הם מתקשרים זה עם זה (כתבו לפחות שתי דרכים). כתבו כ-5 שורות.	
ממד ההבנה הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה. הבעה בכתב.	
דרישת השאלה לכתוב קטע מידע קצר על סמך הכתוב בטקסט. נדרשת קריאה של יחידה טקסטואלית ארוכה יחסית בטקסט (4 פסקות), חילוץ המידע הרלוונטי מיחידה טקסטואלית זו, וארגונו מחדש לאור שתי הקטגוריות שבשאלה – לשם מה (מטרות) ואיך (אופנים). כדי לקבוע את איכות הכתיבה יש לבדוק את הרכיבים האלה: (1) לכידות וקישוריות (רצף המשפטים ומילות הקישור); (2) אורך הטקסט; (3) מבנה המשפטים; (4) משלב הלשון; (5) סימני הפיסוק (חוץ מהסימן פסיק); (6) כתיב נכון.	
תשובה נכונה על פי המבחון במיקוד הבנת הנקרא	

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

הקטע כתוב לפי כל הקריטריונים האלה: - יש בו לפחות שתי מטרות תקשורת (בין הפילים) ממטרות התקשורת האלה: <table border="1" data-bbox="252 398 1166 607"> <tr> <td> - להודיע שנמצא מקור מים. - להתריע על סכנה. - להרחיק אויבים. - להודיע שפיל במצוקה. </td> <td> - לקרוא לעזרה. - לשמור על קשר. - למצוא זה את זה. - למסור מידע. </td> </tr> </table> - יש בו לפחות שתי דרכי תקשורת (בין הפילים) מדרכי התקשורת האלה: - תרועות איום (או קולות שבני אדם שומעים) - קולות תת-קוליים (או קולות שבני אדם אינם שומעים) - פרישת אוזניים כדי לקבל מידע. לדוגמה: הפילים משתמשים בקולות תת קוליים (דרך תקשורת אחת) שהם במצוקה (מטרת תקשורת אחת). או שהם מאלפים מקור מים – או מאלפים סכנה (מטרות תקשורת נוספות). שהפילים מתקשרים אחד עם השני אלזניהם (דרך תקשורת שנייה). שפיל אחד אומר שיש סכנה כולם מקשיבים ומסתובבים בבת אחת. אנשים שמטילים בסביבות אפריקה צלילים לראות את תופעה זאת. כשפיל מטפס נמצא במצוקה, מזהה סכנה או מוצא מים (מטרות תקשורת), הוא מודיע על כך לכל הפילים שבסביבה בצמצאות קולות-תת קוליים (דרך תקשורת אחת). כך למשל המטלפים בערבות אפריקה צוויים לראות קבוצת פילים נצצרת כל הפילים פורשים את אלזניהם (דרך תקשורת שנייה) מאלזניהם ומשנים את כיוון ההליכה שלהם בבת אחת.	- להודיע שנמצא מקור מים. - להתריע על סכנה. - להרחיק אויבים. - להודיע שפיל במצוקה.	- לקרוא לעזרה. - לשמור על קשר. - למצוא זה את זה. - למסור מידע.	
- להודיע שנמצא מקור מים. - להתריע על סכנה. - להרחיק אויבים. - להודיע שפיל במצוקה.	- לקרוא לעזרה. - לשמור על קשר. - למצוא זה את זה. - למסור מידע.		
ראו דוגמאות במחווין. סוגי שגיאות: התשובה קצרה מדי ואין בה מספיק מידע; התשובה כוללת מידע שגוי; התשובה כוללת מידע חלקי; הטקסט אינו לכיד או אינו מאורגן על פי הקטגוריות הנדרשות בשאלה; התשובה לקויה מבחינת לשונית.	תשובות שגויות		

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

המלצות להוראה	ארגון מידע; תכנון ובקרה. במחווה, לשם הערכה, שאלה זו נבדקת פעמיים באופן מובחן – פעם בהבנת הנקרא ופעם בכתיבה. בתהליך ההוראה חשוב לעסוק בתשובה על שני היבטים יחד, כלומר לבחון עם התלמידים מהו התוכן הרלוונטי שיש לאתר בטקסט לשם כתיבת התשובה הנכונה (הבנת הנקרא), ובמקביל לתכנן את מבנה הטקסט הנדרש בתשובה ולהקפיד על לשון תקינה במשלב הולם (כתיבה). - מוצע כי התלמידים יתנסו - בתיווך המורה - בביצוע המשימה לפי שלבים הכוללים תכנון כתיבה ובקרה. מומלצת עבודה בזוגות. בשלב הראשון – הבנת השאלה באמצעות ניסוחה מחדש; בשלב השני - איתור היחידה הטקסטואלית הרלוונטית לשאלה; בשלב השלישי - חילוץ הפרטים הרלוונטיים לשאלה וכתיבתם, ובשלב הרביעי - מיון וארגון לפי קטגוריות השאלה, הכול כשלב ארגוני מקדים לכתיבה. - לאחר ארגון המידע לקראת הכתיבה, מומלץ להכין בשיתוף התלמידים מחווה פשוט לבדיקת התשובה. - התלמידים יכתבו ויקבלו משוב מעמית/מורה באמצעות המחווה.
------------------	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 9	
בכיתה דנו תלמידים בשאלה אם השם "עולם הדממה" מתאים לעולם שמתחת לפני הים. אלון טען שהשם אינו מתאים מכיוון שלא שקט מתחת לפני הים. הסבירו את טענתו של אלון.	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: פרשנות, עיבוד ויישום.
דרישת השאלה	להסביר את ההיגיון הקיים בבסיס הדעה והנימוק המצוינים בשאלה. היגיון זה מבוסס על הבנת הטקסט. בשאלה זו טמון קושי, מכיוון שהתלמיד אינו נדרש להביע את דעתו שלו אלא להסביר את הדעה של אלון. קושי נוסף הוא בכך שהשאלה כבר כוללת נימוק של אלון. למעשה השאלה דורשת להסביר את הנימוק של אלון. הפרשנות הנדרשת מבוססת על ידע חדש שנלמד מן הטקסט ויישום שלו בהקשר חדש.
התשובה הנכונה על פי המחוון	תשובה העוסקת בקולות שהדגים משמיעים (כדי לתקשר זה עם זה), אך בני האדם אינם שומעים אותם. לדוגמה: אלון טען שזה לא מתאים כי החיות כן משמיעות צלילים כש אנחנו לא שומעים אותם. טענתו של אלון היא שמתחת למים יש חיות שממיעות קולות תת קוליים.
ניתוח תשובות שגויות	היעדר יישום: התשובה אינה מתייחסת לסיטואציה שמוצגת בשאלה - דיון לגבי התאמת השם "עולם הדממה" - אלא מתייחסת באופן כללי לנלמד מן הטקסט. דוגמה: יש קולות שגני אדם שומעים ויש קולות שא. סוגים של דגים הם דגניים ואחרים מדגניים רק קצת. התשובה אינה מוסיפה מידע על המידע שבשאלה. דוגמאות: - כי רוצה ש. - כי לא שקט מתחת למים.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
 הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

המלצות להוראה	להתמקד בקריאת השאלה ובהבנת הדרישה בה. התלמידים אינם נדרשים להביע את דעתם שלהם ולנמק אותה, אלא להסביר את טענתו של אלון על סמך מה שלמדו מן הטקסט. עליהם להוסיף מידע על המידע הנתון בשאלה ולא להסתפק בחזרה על מידע זה במילים אחרות (רועש/לא שקט – זה אותו דבר). אלון כבר אמר שלא שקט מתחת למים. על התלמידים להסביר מה הקולות שנשמעים מתחת למים ולמה אנחנו טועים לחשוב ששקט שם.
---------------------------------	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 10

מה היא המטרה של הפסקה האחרונה בטקסט (שורות 64–67)?

- ☐₁ לשכנע אותנו לטייל בטבע.
- ☐₂ לגרום לנו לחשוב שלא הכול ידוע לנו.
- ☐₃ ללמד אותנו שגם צמחים והרים משמיעים קול.
- ☐₄ למסור מידע בנוגע למחקרים נוספים.

הבנת הנקרא: בחינה והערכה של רכיבים טקסטואליים.	ממד ההבנה
על התלמידים להתבונן אל מעבר לטקסט ולבחון את מטרתה הרטורית של פסקת הסיום. כדי להבין מטרה של פסקה שלמה יש להתמקד באיתור האמירה הכללית ביותר המופיעה בה מכיוון שהיא תשקף יותר מהאמירות האחרות, היותר ספציפיות, את המטרה של הפסקה.	דרישת השאלה
תשובה 2 <i>לֹא־רָאִינוּ אֶת הַחֶמְדָּה הַכּוֹלֵף יָדוּעַ אֶל עוֹלָה בְּקִנָּה אֶחָד עִם הַמִּשְׁפָּט הָרִאשׁוֹן בַּפִּסְקָה שֶׁהוּא הַמִּשְׁפָּט הַכִּלְלִי בִּיּוֹתֵר בַּפִּסְקָה: "הָאֵלֹהִי ... מֵרַחֵם אֶת אֲבֹלֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְמִיוֹן".</i>	התשובה הנכונה
תשובה 1 – לשכנע אותנו לטייל בטבע – התשובה אינה רלוונטית לנושא הטקסט. שגיאה מסוג זה מעידה אולי על חוסר בקרה. ייתכן גם כי התלמיד שבחר בה קרא על צמחים והרים ודימה טיול בטבע. תשובה 3 – ללמד אותנו שגם צמחים והרים משמיעים קול – התשובה מעידה על חוסר הבחנה בין שאלה או השערה שמובעת בפסקה לבין תיאור של עובדות.	ניתוח תשובות שגויות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

תשובה 4 – למסור מידע בנוגע למחקרים נוספים – בפסקה לא מוזכרים מחקרים נוספים, אולם מובאות בה שאלות שאין להן מענה עדיין, שאלות שאפשר לחקור. גם תשובה זו מתעלמת מכך שבפסקה לא מובאות עובדות ולא נמסר מידע – אלא מועלות שאלות והשערות.	
- בדיון ראשוני בשאלה רצוי להציג את השאלה כשאלה פתוחה. אם התלמידים מגלים קשיים רצוי להשתמש באפשרויות השונות כפיגום הוראה. - מוצע להזמין את התלמידים לקרוא שוב את הפסקה ולשאול אם נמסר בה מידע. האם אנחנו לומדים ממנה עובדות חדשות, האם יש בה מידע כמו ביתר הטקסט שקראנו? מוצע להפנות את התלמידים לסימני השאלה הרבים ולאפיין בעזרתם את הפסקה כמעלה שאלות למחשבה ולדמיון, ואולי גם למחקר. - לאחר שלב זה אפשר לחזור אל המסיחים ולבחון אילו מהם מציינים מסירת מידע/עובדות, ואם כך – אינם מתאימים לתאר את מטרת הפסקה. - רצוי להתמקד במבנה הפסקה האחרונה ובתפקיד הנקודתיים שבאים להפריד בין האמירה הכללית הקודמת להם לבין הפירוט שמופיע אחריהם. - להדגיש כי אם מחפשים מטרה של יחידה טקסטואלית כלשהי יש לאתר את האמירות הכלליות והמכלילות באותה יחידה.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 11	
הכלב של השכנים שלכם נובח בחצר ביום ובלילה ללא הפסקה. אתם מתלבטים אם להשתמש במשרוקית שקטה כדי להבריח את הכלב. 1. כתבו נימוק בעד השימוש במשרוקית שקטה לפי הטקסט. 2. כתבו נימוק נגד השימוש במשרוקית שקטה לפי הטקסט. 3. היעזרו בנימוקים וכתבו אם תשתמשו במשרוקית שקטה. הסבירו את תשובתכם.	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: פרשנות, עיבוד ויישום.
דרישת השאלה	לכתוב דעה ולנמק אותה על סמך הכתוב בטקסט ועל סמך ניסיון החיים של התלמיד ונקודת מבטו האישית.
תשובות נכונות על פי המחון	סעיף 1 תשובה העוסקת בהשתקת הכלב או בהברחתו או באי-הנוחות הנגרמת לבני האדם בשל נביחות הכלב, לדוגמה: - זה לא עושה לאף אחד רעש חוץ מהכלב וזה לא נעים - שכלב נובח לא יום ולילה. - אי אפשר לישון וזה מפריע גם לאחרים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

סעיף 2 תשובה העוסקת בסבל הנגרם לכלב או בסבל של המשפחה אם יברח הכלב, לדוגמה: - <i>השריקה כואבת לכלב באוזניים וזה יכול לפסוע כלא.</i> - <i>המשרוקית שקטה גורמת סבל רב לכלבים.</i> סעיף 3 תשובה שיש בה החלטה וגם הסבר (יתקבל גם הסבר החוזר על אחד הנימוקים), לדוגמה: - <i>אני לא אשתמש במשרוקית שקטה מכיוון שאני חושבת שדרך זו אכזרית מדי, אני אנסה למצוא דרכים עקיפות להשיג שקט, כמו: לבקש מהשכנים לבדוק את מקור הנביחות ועוד.</i> - <i>הייתי משתמש מכיוון שזה עוזר לנו להבריח את הכלב ולהשתיק אותו.</i> - <i>אני לא הייתי משתמש בזה מפני שאני מאוד אוהב כלבים.</i> - <i>אני לא הייתי משתמש במשרוקית שקטה כיוון שלי לא מפריע הרעש של הכלב אני רגילה לזה יש לי כלב בבית (נובח כל יום).</i> - <i>כן, מכיוון שהמשרוקית שקטה מבריחה את הכלב ולא מטרידה את בני האדם.</i>	
סעיף 1 לדוגמה: סעיף 2 לדוגמה: סעיף 3 לדוגמה: - <i>לדעתי אני לא אשתמש במשרוקית שקטה כדי להבריח את הכלב. (חסר הסבר).</i> - <i>אני לא אשתמש במשרוקית שקטה בכדי להבריח את הכלב כיוון שהמשרוקית שקטה מדי בשביל שימצא אותה. (המידע שגוי).</i> - <i>אני כן הייתי משתמש במשרוקית שקטה כדי להשתיק את הכלב מכיוון שכלבים הם מסוכסס החיות שיש להם שמיצה על קולות יותר גבוהה מטוח השמיצה של האדם. (ההסבר אינו נוגע להחלטה).</i>	תשובות שגויות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

המלצות להוראה	השאלה והאופן המדרגי שעל פיו היא מוצגת משקפת דרך עבודה רצויה במשימות טיעון המכינה את התלמידים לכתיבת טיעון בצורה תהליכית. אם הטיעון איננו מבוסס על ניסיון החיים של הכותב רצוי לגייס ידע שיעזור לעצב את הדעה ואת הנמקתה – באמצעות טקסטים מילוליים וחזותיים. לעיתים תלמידים משתמשים במבנה הטיעון אולם למעשה אינם מנמקים את טענתם ומבטאים אמירה סתמית. חשוב אם כן להציע לתלמידים להתבונן בתשובות שכתבו ולזהות את הקשר שבין הטענה לבין הנימוק. האם הנימוק מבסס את הטענה? האם הוא חוזר עליה?
---------------------------------	---

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 12	
השלימו את המילה החסרה בכל משפט בעזרת מילה מהשורש אִזַּן. 1. מחר אני _____ לשירים של הזמר האהוב עליי. 2. אחי הגדול חיבר את ה _____ החדשות לטלפון הנייד. 3. החוקר משתמש במכשיר _____.	
ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	ליצור פעלים, שמות עצם ושמות פעולה מהשורש אִזַּן ולהתאימם למשפטים נתונים. מרבית מילות התוכן – כל הפעלים ומרבית השמות התארים – בנויות מסירוג של שורש ותבנית. בשאלה נבחנת הכרת דרך תצורת המילים בעברית והבנת הקשר בין התצורה בכלל, והשורש בפרט, למשמעות ולהקשר.
התשובה הנכונה	סעיף 1- אִזַּן סעיף 2- אִזְנִית או אִזְנִית סעיף 3 – האִזָּן או ההאִזָּן או להאִזָּן
המלצות להוראה	ידע לשוני; התבוננות רפלקטיבית ההתנסות הפעילה במשימות השלמה המבוססות ידע לשוני תורמת תרומה חשובה להכרת המערכת הלשונית ולשימוש בה. לכן מומלץ להתנסות במגוון משימות מסוג זה. בזמן ביצוע המשימות מומלץ לדון בשיקולי הדעת שהנחו את בחירת המילים החסרות ואת אופן כתיבתן.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 13

לפניכם קטע קצר:

דגים **משמיעים** קול בעזרת השרירים שלהם ומתקשרים בשפה ייחודית של גניחות וציוצים. כשדגים נמצאים בסכנה הם מזהירים זה את זה. הם גם מתאמים את מועד הטלת הביצים, ולפעמים "מפטטים" סתם כך. לפי מחקר שנערך, סוגים מסוימים של דגים הם דבורים, ואילו סוגים אחרים מדברים זה עם זה מעט מאוד. בעקבות הממצא הזה החוקרים רוצים להמשיך לחקור את עולם הדגים.

הפועל **משמיעים**, הכתוב בקטע, מתאר את התקשורת בין הדגים.
העתיקו מהקטע עוד שלושה **פעלים** המתארים את **התקשורת** בין הדגים.

1. _____ 2. _____ 3. _____

ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	- לזהות פעלים שיש ביניהם קשר סמנטי. - זיהוי הפועל ובידולו מחלקי דיבור אחרים מגביר את המודעות למבנה המשפט ותורם להבנת הנקרא.
התשובה הנכונה	תשובה שכותבים בה שלושה פעלים מהפעלים הבאים: - מתקשרים - מזהירים - מתאמים - מפטטים - מדברים
תשובות שגויות	מילים שאינן פעלים, למשל גניחות. פעלים שאינם מתארים תקשורת בין בעלי חיים, למשל לצוק.
המלצות להוראה	ידע לשוני תרגילים מסוג זה, שבהם המילים משובצות בהקשר טקסטואלי, מפתחים את המודעות למערכת הלשונית על מבניה ומשמעויות מילותיה הייחודיות. בזמן ביצוע המשימות מומלץ לדון בשיקולי הדעת – המבניים והסמנטיים – שהנחו את הבחירות של התלמידים.

3.2 המלצות להוראה לאור ניתוח השאלות בסיפור "זהב"

שאלה 14	
השלימו את החסר בקטע שלפניכם לפי הסיפור. הילדה הגיעה לביתה. היא הייתה _____⁽¹⁾ בבית והסתובבה בחדרים הריקים. ממרפסת הבית היא ראתה _____⁽²⁾ נוצצת באור השמש. היא חשבה שזו ערמת זהב. הילדה התלבטה אם _____⁽³⁾ בבית או _____⁽⁴⁾.	
ממד ההבנה	הבנת המשמעות הגלויה
דרישת השאלה	לאחר פרטי מידע גלויים המפוזרים בפסקות אחדות בסיפור ולשבצם בטקסט אחר, המנוסח כפרפרזה על הכתוב בסיפור. ההבדל בין הסיפור לטקסט שבשאלה מתבטא בשינוי נקודת התצפית: מגיבור מספר בסיפור למספר יודע כול בטקסט שבתשובה. שינוי זה בא לידי ביטוי במעבר ממסירה ישירה של מחשבות (דיבור ישיר) לדיווח עליהן. מבחינה לשונית יש מעבר מגוף ראשון לגוף שלישי וכן מעבר מייצוג מילולי של הדיבור לפועל אמירה המבטא את כוונת המחשבה (למשל, התלבטה). ביצוע מיטבי של המשימה מחייב פעולות איתור וניטור באמצעות קריאה קדימה ואחורה בזמן השלמת הפרטים החסרים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

סעיף 1 תשובה העוסקת בכך שהילדה הייתה לבד בבית, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית, לדוגמה: - <i>לכד / לכדה</i> - <i>כודדה</i> - <i>כלי אל אחד</i> סעיף 2 תשובה העוסקת בערמה, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית, לדוגמה: - <i>ערמה</i> - <i>ערמת כחיות</i> - <i>כסולת</i> סעיף 3 תשובה העוסקת בהישארות בבית, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית, לדוגמה: - <i>להישאר</i> סעיף 4 תשובה העוסקת ביציאה מהבית, ומתאימה למשפט מבחינה תחבירית, לדוגמה: <i>לכדוק את הערמה</i> <i>לכדול לערמה</i> <i>לעזוב את הבית</i> <i>לכא / לככת</i> <i>לכא את הלה</i> <i>לכחת את הלה.</i>	תשובות נכונות על פי המחונן
סעיף 1 השלמות כמו <i>כמרפסת</i>, <i>כחדרית</i> הן שגויות, שכן המידע קיים בהמשך הפסקה, ובתשובה חסר המידע המרכזי על מצבה של הילדה – לבד. כמו כן, השלמות אלה עילגות מבחינה לשונית ואינן מדויקות תוכנית. ההשלמה <i>כמק</i> – שגויה בשל היעדר התאמה תחבירית. סעיף 2 לדוגמה: <i>להק, משהו, כחיות</i> – היעדר התאמה תחבירית. <i>ערמת להק, קופסת שימורים</i> – ההשלמה מתאימה תחבירית אבל לא מבחינה תוכנית. גם לא הגיוני לראות קופסה אחת ממרחק. <i>ערמת להק</i> – ההשלמה לא נמצאת בהלימה להמשך הטקסט. במשפט השני כתוב שהיא חשבה שזו ערמת זהב. כלומר, לא זה	ניתוח תשובות שגויות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

מה שראתה בפועל. סעיף 3 3א – אי התאמה תחבירית. השלמה זו מתעלמת מאות היחס ב' במילה בבית. סעיף 4 4א – הפוך מבחינה תוכנית. השלמות 3 ו-4 מחייבות התייחסות למבנה המשפט והן מתארגנות סביב המילה או. לכן אמורות להיות הפוכות מבחינת התוכן. השגיאות מלמדות על היעדר אסטרטגיות הקשריות במילוי החסר. יש תלמידים שאינם קוראים אחורה וקדימה, אינם מווסתים תהליכי קריאה ואינם מפקחים עליהם.	
התבוננות רפלקטיבית; התאמת אופן הקריאה: ללמד את התלמידים לווסת את תהליכי הקריאה שלהם ולפקח עליהם. כלי אימון מתאים לכך הוא "שאלת השלמה" (קלוז) - שאלה המחייבת פעולות של קריאה קדימה ואחורה. דרך עבודה מומלצת עם שאלת השלמה (קלוז) ממחישה תהליך נכון של קריאה: א. קריאה מקדימה של הקלוז לפני השלמת המילים כדי לקבל תמונה מלאה יותר על הטקסט. ב. השלמה של הקלוז ופיקוח על ההשלמה תוך חזרה עקבית לטקסט המקור במהלך ביצוע המשימות וקריאה קדימה ואחורה בקלוז. ג. קריאה חוזרת של הקלוז לאחר ביצוע ההשלמות תוך מתן תשומת לב מרבית לסביבה הלשונית שבה נטועה ההשלמה ובדיקת ההתאמה של ההשלמה לסביבה זו מבחינת בחירת המילים וההתאמה הדקדוקית. שחזור תוכן; ידע לשוני; להציע פעילויות הכרוכות בשינוי נקודת התצפית של הטקסט מגיבור מספר למספר יודע כול בשני מהלכים: א. זיהוי המחשבות הישירות (הדיבור הישיר) בטקסט ב. המרת המחשבות הישירות לדיווח עליהן. באופן כזה מתרחקים הישיר של המחשבות או הדיבור התלמידים מהייצוג המילולי ומתמקדים במהלכי סיכום של הרעיונות והכוונות. כדי להקל על הלומדים מומלץ להתנסות באופנות הדבורה לפני המעבר לכתיבה. התבוננות רפלקטיבית: לטפח את החשיבה בקול אודות תהליך הקריאה של התלמידים ואודות דרישת המשימות. חשוב מאוד לשוחח עם התלמידים על דרכי העבודה שלהם בזמן ביצוע המשימה ועל הסיבות לטעויות בהשלמה.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 15	
הילדה רצתה להפסיק לחשוב על ערמת הזהב. מה ניסתה הילדה לעשות כדי להפסיק לחשוב על ערמת הזהב?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.
דרישת השאלה	לאתר את המעשים של הדמות. ניסוח השאלה באמצעות יסודות מילוליים הקיימים בטקסט - <i>אנסות, אהפסיק לחשוב על...</i> - עשוי לסייע לאתר את סביבת המידע הרלוונטי. למרות זאת נראה שעלול להיווצר קושי מסוים לאתר את המידע הרלוונטי מכיוון שהמבנה המארגן של השאלה ("כדי" - יחסי תכליתי) אינו בהלימה עם המבנה המארגן של הפסקה בטקסט - שורות 10-14 ("אבל" - יחסי ניגוד). יחס התכליתי (כדי להפסיק לחשוב על הערמה) משתמע מן הטקסט אך אינו מפורש בו. כדי לענות על השאלה נדרשת קריאה חוזרת, משורה 10 לשורה 14.
התשובה הנכונה	תשובה העוסקת באחת האפשרויות האלה: - בכוונה של הילדה להכין שיעורי בית. - בניסיון של הילדה שלא להביט בערמה. - בניסיון של הילדה לשכנע את עצמה שהערמה אינה אמיתית. לדוגמה: - <i>ניסתה להכין שיעורים</i> - <i>ניסתה לפתוח את התיק ולהוציא מחברות</i> - <i>לצסוק בדברים אחרים</i> - <i>הלכה לאחד</i> - <i>ניסתה לצצוס ציניים.</i>
ניתוח תשובות שגויות	מהתשובות השגויות מתקבל הרושם שיש קושי בהבנת השאלה ו/או באיתור המידע הרלוונטי. יש תשובות המבוססות על ידע אישי, לדוגמה: - <i>להישאר אפדה</i> - <i>לשבת לצפות בטלוויזיה ולהשתעמם</i> - <i>הילדה ניסתה לחשוב שזה אפדה ואלוהי שודדים עדו אותה.</i>

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

המלצות להוראה	קריאה מדוקדקת של השאלה; התאמת אופן הקריאה רצוי להתעכב על הבנת השאלה - לקרוא אותה שוב ולנסחה במילים אחרות. חשוב להדגיש כי לצורך הבנה נדרשת לעיתים קריאה חוזרת. מומלץ ללמד לקרוא את הטקסט לאור השאלה. אפשר להיעזר במילים שבהן מנוסחת השאלה לשם איתור הסביבה של התשובה בטקסט, בעיקר בשאלה העוסקת בממד הגלוי. הצירוף להפסיק לחשוב משמש רמז לסביבה שבה תופיע התשובה.
---------------------------------	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 16	
הילדה חשבה שצריך לדווח למשטרה שהיא מצאה זהב, אך היא חששה לעשות זאת. כתבו שתי מחשבות של הילדה המוכיחות שהיא חששה לדווח למשטרה.	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות הגלויה.
דרישת השאלה	לאתר את המחשבות של הדמות בהקשר לסיטואציה מסוימת בסיפור. ניסוח השאלה מאפשר בחירה של שני פרטים בלבד שאותם אפשר להעתיק מהטקסט (האם יחקרו אותי) או לנסח מחדש בדיבור עקיף (הילדה פחדה שיחקרו אותה). השאלה מעוררת שני קשיים עיקריים: - ההכללה המעובדת הפותחת את השאלה <i>הילדה חששה צריק לדווח למשטרה שהיא מצאה זהב, אך היא חששה לעשות זאת</i> איננה כתובה במפורש בטקסט ולכן ייתכן שאיתור המידע יהיה מורכב יותר. כדי לאתר את המקום בטקסט שבו נמצאת התשובה (שורות 32-34) יש להבין את הקשר בין המושג "חששות" שמופיע רק בשאלה לבין הביטוי לחששות במחשבותיה של הילדה, המופיע רק בטקסט. - תיאור החששות הנדרש בשאלה קשור למשטרה, שמוזכרת פעמיים בטקסט (שורות 23-24; 31-34), אבל רק במקום השני האיזכור רלוונטי לשאלה. מצב כזה של "מידע מתחרה" עלול להקשות על איתור המידע.
תשובה נכונה על פי המחווין	תשובה שכתובות בה שתיים מהמחשבות הבאות: - <i>האם יכתבו עליי בצילומים?</i> - <i>האם יחקרו אותי איך מצאתי את זה?</i> - <i>אבל אני מתביישת ללכת למשטרה.</i> - <i>צריק לחכות להוריס.</i> - <i>נניח שאני למשטרה, מה יהיה אז?</i>
תשובות שגויות	תשובות שאינן עונות לשאלה, לדוגמה: - <i>היא חששה שהיא לא תניח להוריה ואז אולי הם יכעסו עליה שלא אמרה להם כלום</i> – התשובה לא מתייחסת למשטרה - <i>אם מוצאים כל כך הרבה זהב מה צושים? מודיעים למשטרה; בטח מודיעים למשטרה אולי אנשים שדנו אוצר והחביאו אותו</i> – שתי התשובות לא מתייחסות לחששות. ייתכן

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שקיימת בעיה באיתור המידע הרלוונטי עקב "מידע מתחרה" (ראו דרישת השאלה). תשובות המתמקדות בסיבות לכך שהילדה חששה להודיע למשטרה, בעוד השאלה דורשת בהבאת סימוכין לחשש ולא שואלת על הסיבות לו, לדוגמה: <i>כי היא חששה eלה חלום; כי חששה מ'אנשים'.</i>	
קריאה מדוקדקת של השאלה: - מומלץ להמליץ את השאלה באופנים שונים. אסטרטגיה זו חשובה בשאלה זו ובכל השאלות האחרות. - לדון במשמעות מילים מופשטות המצויות בשאלה ולהמחיש אותן, במיוחד אם הן נעדרות בטקסט עצמו, כמו המילה "חששות". להציע לתלמידים להמחיש מילים מופשטות בשאלה כאסטרטגיה להבנתה. סינון מידע רלוונטי: כדאי להציג שגיאה הנובעת מבלבול מידע רלוונטי עם "מידע מתחרה" - המשטרה מוזכרת בשני מקומות שונים בטקסט, אך רק אחד מהם רלוונטי לתשובה.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 17	
בסוף הסיפור קראה הילדה לערמה "ערמה משקרת". מדוע היא קראה לה כך?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	להבין רעיון מרכזי בסיפור – האכזבה של הילדה לאחר שגילתה שהתקווה שלה הייתה למעשה אשליה. לשם הבנת רעיון האכזבה יש להבין את השימוש במטאפורה "משקרת" (האנשה) המשמשת אמצעי אמנותי. הבנה כזאת נבנית בהדרגה מהבנת כל ההתרחשויות בסיפור. בתשובתם, התלמידים נדרשים לציין סיבה לאמירה של הילדה. הסיבה נמצאת בשורות 56-57 בטקסט, אבל לא באופן מפורש (ללא מילת סיבה) <i>הנה הנה שנה... הפך לפחיות פשוטות.</i>
התשובה הנכונה על פי המחון	תשובה העוסקת באחת האפשרויות האלה: - הערמה נראתה כמו זהב אך התגלתה כערמת פחיות. - הערמה דומה לזהב. - הערמה אינה ערמת זהב. לדוגמה: - <i>לדעתי הילדה אומרת "ערמה משקרת" בגלל שהיא חשבה שנה זהב ואז זה היה "שקר" אז הילדה התאכזבה.</i> - <i>הערמה הטעתה אותה.</i> - <i>כי זו לא הייתה הערמה של הנה.</i> - <i>כי הערמה נראתה כמו ערמת זהב.</i>
תשובות שגויות	- התשובה לא עונה לשאלה, כגון תשובה המתייחסת לסיבה לאכזבה – <i>קראה לערמה כך מכיוון שאין שיעורי פסנתר אין אופניים ואין צליל לנזקק. התשובה מתייחסת לתוצאה, מסבירה מדוע הילדה התאכזבה, אבל לא מבהירה את הביטוי "ערמה משקרת", לא מסבירה שמצג השווא של הערמה הוא שגרם לאשליה של הילדה.</i> - התשובה לא נכונה מבחינה תוכנית – <i>מפני שהנה וציפתה להגיע לערמה ובסוף התברר שאין בגלל ערמה ולכן זה כאילו הערמה משקרת (הייתה ערמה, רק לא מזהב).</i>
המלצות להוראה	קריאה מדוקדקת של השאלה בשלב ראשון מוצע לעסוק בהבנת השאלה ובהבנת הביטוי "ערמה משקרת". האם ערמה יכולה לשקר? אם לא, למה הכוונה? זהו ביטוי מטאפורי. אפשר להציע לתלמידים להחליף את הביטוי "ערמה משקרת" ב"ערמה מטעה". הטעות היא בראשה של הילדה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

עכשיו אפשר לנסח מחדש את השאלה במילים אחרות: מדוע הילדה קראה לערמה "ערמה מטעה"? במה הערמה הטעתה אותה?

זיהוי יחסים לוגיים

חשוב לאתר עם התלמידים את המידע בשורות 56-57 ולהציע להם לנסח את המשפט עם מילת סיבה מפורשת ("...וערמת פחיות ענקית וזוהרת, משקרת, כי הזהב הזה שזהר ונצץ....").

ניתוח טעויות

כדאי להתבונן עם התלמידים על שגיאות נפוצות, כגון שגיאות שעוסקות בסיבה לאכזבה (החלומות שלא יתגשמו) ולא ב"אחריותה" של הערמה.

הערכת לשון וסגנון

חשוב להסביר שמדובר בביטוי מטאפורי, ציורי, שמייחס לערמה של פחיות תכונה אנושית. כדאי להתעכב על מקומם של ביטויים מטאפוריים בספרות. למה המחברת נוקטת לשון ציורית? מטאפורית? האם זה יפה יותר? מעניין יותר? במה לשון כזו מחייבת את הקוראים? חשוב להדגיש כי בספרות נעשה שימוש רווח בביטויים כאלה. האם ביטויים כאלה נפוצים גם בטקסטים מדעיים?

פרשנות

מבחינה ספרותית, יש מקום לעסוק ברגשותיה של הילדה, ומדוע בחרה לקרוא לערמה **ערמה משקרת** ולא **ערמה מטעה**. אולי הילדה כעסה על עצמה שהאמינה למראה התעתועים, אבל לא תמיד נוח לנו לכעוס על עצמנו. שימו לב שתשובה נכונה לשאלה יכולה להתייחס לבחירה של הילדה להאשים את הערמה בטעות שלה עצמה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 18	
דן קרא את הסיפור ואמר: "שיערתי שאין זו ערמת זהב עוד לפני שהגיעה הילדה לשדה." לפי איזה משפט שיער זאת דן? 1 ☐ "מה זה יכול להיות?... מוטב שאגש לשם בעצמי, הלוא הערמה אינה רחוקה." (שורה 15) 2 ☐ "אולי אקרא לאביבה או לוורדה? אבל הן גרות רחוק... מישהו אחר עלול למצוא את הזהב..." (שורות 16-17) 3 ☐ "אם מוצאים כל-כך הרבה זהב, מה עושים? מודיעים למשטרה, אלא מה?" (שורה 23) 4 ☐ "איך ייתכן שהילדות האלה לא ראו את הזהב?... הן היו מוכרחות לעבור לידו..." (שורות 29-30)	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: פרשנות, עיבוד ויישום.
דרישת השאלה	כרקע להתמודדות עם השאלה נדרשת הבנה גלובלית של הסיפור, ובמיוחד הבנת השאלה המרכזית העומדת במרכז השתלשלות הסיפור - יש זהב או אין זהב בערמה. המשימה מבוססת על היכולת להבין את הקשר בין ההשערה המופיעה בראשית השאלה לבין מחשבה של הילדה שהקורא נחשף אליה בשלב מוקדם בסיפור, מחשבה שיכולה לבסס את ההשערה של הקורא. כדי לבחור במסלול 4 כתשובה נכונה נדרש להבין כי השאלה ("איך ייתכן שהילדות...?") איננה שאלה אמיתית המצפה לתשובה, אלא שאלה לכאורה (שאלה רטורית) שמטילה ספק בהימצאות הזהב – בדומה להשערה של דן.
התשובה הנכונה על פי המחון	תשובה (4)
ניתוח תשובות שגויות	שלוש האפשרויות (1) – (3) נדחות כתשובות אפשריות מכיוון שהן משקפות את ההנחה של הילדה שיש זהב בערמה או את תקוותה למצוא אותו, ולא את הספק בעצם קיומו בערמה.
המלצות להוראה	קריאה מכוונת משימה כדאי לשחזר עם התלמידים את קריאתם שלהם את הסיפור. האם גם הם חשדו, כמו דן, שהילדה תתאכזב בסוף? האם גם הם שיערו שאין זו ערמת זהב? בעקבות השאלה הזמינו את התלמידים לקרוא שוב את הסיפור ולחפש בו, כמו דן, רמזים לאשליה של הילדה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

פרשנות הדיון המשותף סביב כל רמז יחדד את היכולת הפרשנית של התלמידים. חשוב להדגיש שהסיפור מובא בגוף ראשון – הילדה ממלילה את מחשבותיה. כלומר, דן בעצם למד מן הילדה על הספק שהיא עצמה הטיילה בקיומה של הערמה. התאמת אופן הקריאה זוהי הזדמנות לשוחח על קריאה ביצירה ספרותית (ללמד למשל על לשון ציורית או על משמעות סמויה). בהקשר של שאלה זו כדאי לשוחח על כך שלעיתים רכיב בסיפור הוא למעשה רמז מטרים להמשך העלילה. לכן ניבוי היא אסטרטגיה חשובה בהבנת סיפור. קריאה מדוקדקת של השאלה קריאה מעמיקה של האפשרויות המוצגות בשאלה דוחה את שלוש האפשרויות הראשונות מכיוון שהן משקפות את ההנחה שהזהב נמצא או את התקווה למצוא אותו, וזאת בניגוד לאפשרות האחרונה שלפיה הימצאות הזהב מוטלת בספק.	
---	--

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 19

המילה **אבל** כתובה בסיפור פעמים רבות, לדוגמה:

- "אולי אקרא לאביבה או לוורדה? **אבל** הן גרות רחוק..." (שורה 16)
- "לרגע רציתי להאמין, **אבל** ידעתי שאין גמדים ואוצרות כאלה." (שורות 20–21)
- "... צריך לחכות להורים. **אבל** לא רציתי לספר להם." (שורה 33)

המילה **אבל** כתובה בסיפור פעמים רבות כדי להדגיש שהילדה –

- 1 ☐ מאוכזבת.
2 ☐ מצטערת.
3 ☐ מתלבטת.
4 ☐ מפחדת.

ממד ההבנה	הבנת הנקרא: בחינה והערכה של היבטים טקסטואליים.
דרישת השאלה	להבין כוונה תקשורתית של מבע לשוני שמשוּבצת בו המילה "אבל" כשהיא מופיעה בין שני חלקי משפט. לדוגמה: אולי אקרא לאביבה או לוורדה (כ' הן זכרות קרוב) אבל הן גרות רחוק.
התשובה הנכונה על פי המחון	(3) מתלבטת.
ניתוח תשובות שגויות	תשובות שגויות (1,2,4) עשויות להעיד על היסחפות אחר תוכן הסיפור - הילדה אכן התאכזבה, הצטערה וחששה - במקום להתייחס למבנה התחבירי ולתפקידה של מילת הקישור "אבל", בהתאם לדרישת השאלה. כמו כן, שגיאות אלה עלולות להעיד על התייחסות למשפט בודד ולא להכללה הנדרשת משלושה המשפטים.
המלצות	קריאה מדוקדקת של השאלה - חשוב בשלב הראשון להציג את השאלה כשאלה פתוחה (ללא מסיחים) ולברר עם התלמידים מה נדרש

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
 הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

להוראה	מהם. כדי להגיע לתשובה נכונה עליהם למצוא את המשותף בשלוש הדוגמאות בזיקה לתוכן של הסיפור. לקבלת החלטה סופית לגבי בחירתם יבחנו התלמידים את המסיחים בשאלה, בגדר של פיגום לחשיבה. יחסים לוגיים – חשוב לעסוק במבנה התחבירי של משפטים שמופיעה בהם מילת הקישור "אבל" ולהבין את היחס בין חלקי המשפטים. מדובר ביחס של ניגוד. מחשבות מנוגדות של אותה הדמות מעידות על התלבטות.
----------------------	---

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 20	
לפניכם איורים של אירועים לפי סדר התרחשותם בסיפור, ולצידם מחסן המחשבות של הילדה. איזו מחשבה מתאימה לאירוע? בחרו את המחשבה המתאימה מתוך מחסן המחשבות וכתבו את המספר שלה בתוך הבועה שבאיור.	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	להתאים בין אמצעים חזותיים שבשאלה לרצף הכרונולוגי בסיפור. זוהי שאלה גלובלית על רצף כרונולוגי, שהוא יסוד מבני הכרחי של הסוגה. נדרשת זכירה של אירועים מילוליים מהסיפור, ארגוןם על רצף הזמן וזיהויים בטקסטים חזותיים.
התשובה הנכונה	איור 1 - תשובה (3): מוטב שאגש לשם בעצמי, הערמה אינה רחוקה. איור 2 - תשובה (4): אינני יכולה לעצור, אני ממהרת. איור 3 - תשובה (2): איזו ערמה משקרת!
המלצות להוראה	שחזור תוכן - כשלב ראשון במענה לשאלה מומלץ לבקש מהתלמידים לסדר את התמונות לפי הסדר שבסיפור ולספר אותו ללא מחסן המחשבות. רצוי לעבור מסיפור בעל פה לשחזור בכתב. הפקת מידע מטקסט חזותי - יש ערך רב בחשיפת התלמידים לשפה מילולית ולשפה חזותית תוך הבנת הקשרים ביניהן.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 21	
הנושא העיקרי של הסיפור הוא – ☐₁ נדיבות ועזרה לזולת. ☐₂ תקווה שלא התממשה. ☐₃ הצלחה ללא מאמץ. ☐₄ עושר שגרם לאושר.	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: פרשנות, עיבוד ויישום.
דרישת השאלה	להבין את הרעיון המרכזי בסיפור. שאלה שבה מתבקש הקורא לבנות משמעות רחבה העולה מהסיפור באמצעות ידע עולם קודם וניסיון חיים. כדי להגיע לרעיון המרכזי התלמיד נדרש לזהות את הרעיונות העיקריים ולהבין את הקשר ביניהם.
התשובה הנכונה	תשובה (2): תקווה שלא התממשה.
ניתוח תשובות שגויות	בחירה בתשובה שגויה מעידה על מתן בולטות יתר לרעיונות שמצויים בסיפור, אך אינם הנושא העיקרי שבו. נדיבות ועזרה לזולת – הנושא עולה ממחשבותיה של הילדה על מה שתעשה עם האוצר שייפול לידיה. הצלחה ללא מאמץ / עושר שגרם לאושר – אפשר היה לדון במוסר ההשכל שמבטאים נושאים אלה, והדברים אולי מוכרים לילדים מסיפורים אחרים, אבל בסיפור זה אינם העיקר.
המלצות להוראה	יצירת הכללות – עדיף בשלב הראשון לעסוק בנושא המרכזי ובמסר של הסיפור כדיון בשאלה פתוחה. כדאי לסייע באיסוף הרעיונות שעולים בדיון ולרכזם תחת קטגוריה מרכזית – התקווה והאכזבה, האשליה וההתפכחות ממנה. לאחר מכן אפשר לבחון את המסיחים המופיעים בשאלה, האם הם קשורים לסיפור, ואם כן – מה חשיבותם בו.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 22	
אילו הייתם עם הילדה בשדה ברגע שגילתה שהערמה היא פסולת של פחיות, מה הייתם אומרים לה? הסבירו מדוע הייתם אומרים לה זאת. בכתיבתכם הקפידו על ניסוח בהיר, על סימני פיסוק נכונים, על כתיב נכון ועל כתב יד ברור.	
ממד ההבנה	פרשנות, עיבוד ויישום.
דרישת השאלה	מתן ביטוי לנקודת מבט אישית המנומקת על סמך הכתוב בסיפור. על הקוראים להסתמך על תפיסת עולמם ועל הידע והניסיון הקודמים שלהם כדי ליצור פרשנות המעוגנת בטקסט. אין פרשנות אחת, כל קורא עשוי לנקוט פרשנות שונה מחברו. השאלה מבקשת מהקורא מעורבות אישית - להיכנס לנעלי הדמות, לנסות להרגיש מה עובר עליה באותם רגעים ולהגיב על סמך הבנת הסיפור כולו ועל סמך ניסיונו האישי.
תשובות נכונות על פי המחון	במיקוד הבנת הנקרא תשובה שיש בה כל הרכיבים האלה: - תגובה: אהדה כלפי הילדה, כעס עליה או ביקורת על מעשיה. התגובה נוגעת למצב המתואר בשאלה, והיא עשויה להיות אמירה ישירה או פעולת דיבור כללית ("מנחם", "מרגיע"). - הסבר: ההסבר נוגע לתגובה ומבוסס על הכתוב בסיפור. - קשר הגיוני: הקשר בין התגובה להסבר הגיוני וברור. לדוגמה: - הייתי מנחם אותה (תגובה) כי הייתה מאוד התאכזבה לפי מראה זה (הסבר), והייתי אומר לה שפצצת הבאה היא תצא זהב. - הייתי צוחק על הדמיון שלה (תגובה) ואומר לה שאין דבר כזה זהב כרחוק (הסבר). - אני הייתי אומרת לה נורא זה קורה גם לי זה יכול לקרות כי מרחוק זה נראה כמו צרמת זהב (תגובה). הייתי אומרת זאת בגלל שהייתה גם ככה באכזבה ומאזישה לא בנוח אז אין צורך לצרוא לה יותר תחושה רעה אלא לתמוך בה (הסבר).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

ראו דוגמאות לשגיאות במחווין. דוגמאות לסוגי שגיאות: - התלמיד מתאר כיצד הוא עצמו מגיב לאכזבה. - התלמיד עונה תשובה חלקית שאינה כוללת הסבר. - התשובה אינה הגיונית – אין קשר בין התגובה להסבר.	ניתוח תשובות שגויות
קריאה מדוקדקת של השאלה התייחסות לשאלה וזיהוי שתי המטלות. האחת - מה הייתם אומרים לה? השנייה - מדוע הייתם אומרים לה זאת? חשוב להדגים לתלמידים תשובות שגויות ולנתח אותן יחד, כדי להבהיר את מטרת הסימולציה הנדרשת בשאלה: התלמיד המשיב אינו נכנס לנעליה של הילדה אלא מדמה עצמו כמי שחבר אליה באותה סיטואציה. מעורבות אישית מומלץ לבנות עם התלמידים סימולציה ולהזמין אותם להיות נוכחים כביכול בסיטואציה ולהגיב בתוכה. מוצע שאחת התלמידות תשחק את תפקיד הילדה, ותלמידים אחרים יפנו אליה כמתואר בשאלה. הילדה תתבקש לתאר בפני הכיתה/הקבוצה כיצד תגובה זו משפיעה עליה. האם היא נפגעה או התעודדה? האם הרעיון מצא חן בעיניה? האם למדה משהו חדש? משחק מעין זה מעורר אהדה לתחושותיה של הילדה וכך מחנך לרגישות כלפי הזולת והתחשבות ברגשותיו. פרשנות דיונים כיתתיים סביב הדמויות, מניעיהן והתנהגותן מעוררים פרשנויות מגוונות אפשריות. הדיון בזוגות או במליאת הכיתה ממחיש כי פרשנות יכולה להיות שונה מאיש לרעהו. עם זאת, דווקא משום כך חשוב לעגן אותה בסיפור ולנמק את נקודת המבט האישית.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 23	
בשורות 33–34 כתוב: "חשבתי לשמור זאת בסוד ואחר־כך לתת להם את הזהב מתנה." 1. למה הכוונה במילה זאת? 2. למי הכוונה במילה להם?	
ממד ההבנה	הבנת הנקרא: הבנת המשמעות המשתמעת.
דרישת השאלה	שאלה של מאזכרים היא שאלה הרלוונטית לכל תהליך קריאה בטקסט כתוב. בשאלות כאלה נדרש להבין למי או למה המאזכר רומז. המאזכרים בשאלה הם משני סוגים: - כינוי רמז והוא יכול לרמוז לרעיון (זאת). - כינוי גוף והוא רומז למילה – שם עצם (להם). כדי לפרש את המאזכר נדרש מהקורא לקרוא לאחור.
התשובה הנכונה	סעיף 1 תשובה נכונה: תשובה העוסקת במציאת הזהב. לדוגמה: הצרמה / צרמת הנהג. למלא את הנהג. לשמוע על הנהג בסוד. מציאת האוצר. סעיף 2 תשובה נכונה: תשובה העוסקת בהורים של הילדה.
תשובות שגויות	תשובות שגויות מבחינת ההתאם התחבירי – <i>לשמוע את הנהג (להם) –</i> (לשון רבים).

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
 הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

תשובות שגויות מבחינה תוכנית – <i>misleading</i>. מהתוכן של הפסקה עולה בבירור שהכוונה להורים ולא לשוטרים.	
תיהלוך הטקסט הבנת הקשר בין המאזכר לרפרנט (למה המאזכר מתייחס) היא משימה מרכזית בתיהלוך הטקסט. שליפת משמעות המאזכרים אינה אוטומטית אצל כל הקוראים, ולכן כדאי לעמוד על הקשר בין מאזכר לבין הרפרנט באמצעות סימון על גבי המשפט או הפסקה. כאשר המאזכר הוא כינוי גוף (הוא, הם) או כינוי חבור (עליהם) - חשוב שהתלמידים יבחינו בדרישה להתאמה תחבירית בינו לבין הרפרנט. מצד שני, מאזכר יכול להתייחס לרעיון רחב יותר, ובמקרה כזה יהיה שימוש במילה כללית דוגמת כך, זאת, הדברים האלה.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 24

במשפטים שלפניכם חסרה מילת קישור.

כתבו את מילת הקישור המתאימה בכל משפט. השתמשו במילים שבמחסן המילים.

1. הפחיות נצצו באור השמש, _____ הילדה חשבה שהן זהב.
2. הילדה שאלה את עצמה שאלות רבות, _____: "מה פתאום זהב באמצע השדה?"
3. הילדה חשבה: " _____ מצאתי ערמה של זהב, הייתי עשירה."

מחסן המילים

לעומת זאת	למשל	אילו
כדי	גם	לכן

ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	נדרשת הבנה של היחסים הלוגיים במשפטים בהקשר של הסיפור ובחירה במילת הקישור המתאימה כדי לבטא אותם. מילות הקישור מציגות באופן גלוי את היחסים הלוגיים בין חלקי הטקסט. שימוש תקין במילות קישור בתוך הקשר טקסטואלי מראה על הבנת יחסים אלה, כמו למשל יחסי ניגוד, סיבה ותוצאה, הדגמה, השוואה ועוד.
התשובה הנכונה	סעיף 1 תשובה נכונה: לכן. סעיף 2 תשובה נכונה: למשל. סעיף 3 תשובה נכונה: אילו.
המלצות להוראה	יחסים לוגיים בכיתה רצוי לבצע את התרגיל ללא מחסן מילים ולדון בתשובות המתקבלות. מומלץ לפקח על בחירת ההשלמה הרצויה באמצעות קריאה קולית של הכתוב. האם הקשר שנוצר בין חלקי המשפט הוא הגיוני?

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 25

צמדי המילים	נרדפות	לא נרדפות
1. אוצר – זהב	☐ ₁	☐ ₂
2. הבטתי – הסתכלתי	☐ ₁	☐ ₂
3. להרהר – לחשוב	☐ ₁	☐ ₂
4. סוד – הפתעה	☐ ₁	☐ ₂
5. שטוף שמש – מוצל	☐ ₁	☐ ₂

לשון.	ממד ההבנה
לזהות צמדי מילים נרדפות. המילים אינן מופיעות בהקשר. חלק מהמילים לקוחות מהטקסט. התלמידים צריכים לשלוט במושג "נרדפות" וביישומו הלכה למעשה.	דרישת השאלה
הקטתי – הסתכלתי. להרהר – לפתור.	התשובה הנכונה
אוצר – זהב; סוד – הפתעה - בחירה בצמד מילים קרובות (מאותו שדה סמנטי) אך לא נרדפות. שטוף שמש - מוצל – יחס של ניגוד בין המילים, ולא יחס של נרדפות.	תשובות שגויות
ידע לשוני - השאלה מזמנת עיסוק באוצר מילים תוך הדגשת החשיבות שבהרחבתו. אפשר להציע לתלמידים לחזור לסיפור ולאתר בו מילים שאינן מוכרות להם, להציג אותן בפני חבריהם ולהציע אסטרטגיות להבין את פירושן מתוך ההקשר בסיפור, מתוך ניתוח מורפולוגי (מבנה המילה), על סמך מילה מוכרת מאותו השורש, או באמצעות חיפוש במילון.	המלצות להוראה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 26

למילים **זֶהר**, **נָצַץ**, **הַבְּרִיק** משמעות דומה: הן קשורות לאור.
הקיפו בעיגול עוד **שלוש** מילים הקשורות לאור.

הֶסְמִיק	קָרַן	הִצִּיץ	הִלְבִּין
זָרַח	הִדְהִים	נָעַץ	נִצְנַץ

ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	לזהות מילים שיש ביניהן קשר סמנטי. ידע המילים שהתלמיד נדרש לו הוא ידע פסיבי: הכרת המילים הנתונות. אין התלמיד נדרש להוסיף מילים משל עצמו. המילים מופיעות בשאלה ללא הקשר. חלק מהמילים גם לא מופיעות בטקסט הסיפור. לכן יש להסתמך בתשובה בעיקר על ידע קודם ועל ידע הקשור בשורשים ובתבניות לשון.
התשובה הנכונה	קרן, זרח, נצנץ.
המלצות להוראה	השאלה מזמנת עיסוק באוצר מילים תוך הדגשת החשיבות שבהרחבתו. טקסט ספרותי, הכתוב פעמים רבות במשלב לשוני גבוה, מזמן עיסוק באוצר מילים לצורך העשרת דרכי הביטוי. דיון במשמעות המילים, ביחסים עם מילים אחרות, בהגייה של המילים, בצורתן של המילים, בהקשרים בהם מופיעות המילים וכמובן שימוש פעיל במילים – יתרמו להרחבת אוצר המילים של התלמידים. הלשון היא חלק בלתי נפרד מהיצירה הספרותית. במהלך הוראת טקסט ספרותי יש לעורר את תשומת לב התלמידים לבחירות הלשוניות ולמשמעויות שיש להן בסיפור.

שאלה 27	
מירה מאיר כתבה את הסיפור "זהב". קראתי את <u>סיפור</u> (הסיפור שלה) ^{דוגמה}. אלה ⁽¹⁾ בעקבות הקריאה: (המחשבות שלי) אהבתי את הסיפור והופתעתי מאוד מ- ⁽²⁾ (העלילה שלו) חשבתי שהילדה תצליח להגשים את החלום למצוא זהב וניתן חלק ממנו ⁽³⁾ (להורים שלה) אנשים שמחים כאשר ⁽⁴⁾ (החלום שלהם) מוגשם.	
ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	כינוי קניין חבורים: לכתוב צירופי קניין חבורים בהקשר. הדרישה היא להמיר תבניות של שם עצם + כינוי חבור למילה אחת. המרה כזאת כרוכה לרוב בהעלאת המשלב הלשוני.
התשובה הנכונה	סעיף 1 מחשבות" א מחשבות". סעיף 2 עלילתו. סעיף 3 להוריה א להוריה. סעיף 4 חלומה.
המלצות להוראה	חשוב ללמד את התלמידים ולתרגל עימם את נטיות כינוי הקניין. לעיתים קרובות כינוי קניין פרודים או חבורים משמשים כמאזכרים בטקסט, וידיעתם נדרשת להבנת הטקסט. אפשר לאתר כינוי קניין חבורים בטקסטים שנקראים בכיתה ולשלב פעילות זו בהבנת הקשר שבין מאזכר לפרנט. חשוב להתייחס בתהליכי קריאה וגם בתהליכי כתיבה למשלב הלשוני של הטקסטים ולבחון כיצד השימוש בכינוי קניין חבורים (מחשבות") לעומת כינוי קניין פרודים (מחשבות) משפיע על המשלב של הטקסט.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית – אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית בקדם-יסודי וביסודי

שאלה 28	
בכל משפט מהמשפטים שלפניכם מילים מודגשות. כתבו את המילים המודגשות בלשון רבים. דוגמה: נכנסתי לחדר ריק. נכנסתי ל חדרים <u>ריקים</u>. 1. ראיתי שדה מלא קוצים. ראיתי _____ קוצים. 2. העיר משתנה במהירות. ה _____ במהירות.	
ממד ההבנה	לשון.
דרישת השאלה	נטיות בריבוי: לכתוב בריבוי צירופים המופיעים בלשון יחיד. צורות הרבים המבוקשות מבוססות על דרכי נטייה חריגות שאינן רגילות בעברית. 1. שדה היא מילה ממין זכר אבל צורת הריבוי שלה היא שדות – מילה ממין זכר המזכירה ריבוי נקבה. 2. עיר – מילה ממין נקבה, שצורת הריבוי שלה היא ערים. יש לזכור שהמין של שם העצם נקבע על פי צורת היחיד.
התשובה הנכונה	סעיף 1 - שדות מלאים או שדות המלאים או שדות מלאי. סעיף 2 - ערים משתנות.
המלצות להוראה	לרוב התלמידים שולטים בדרכי הנטייה הרגילות, ופחות בדרכים החריגות. יש ללמדם את דרכי הנטייה החריגות, בעיקר אם הן מופיעות בטקסטים שהם פוגשים בהם.